

(23)

GÜVENLİK KAVRAMININ REALİZM, NEOREALİZM ve KOPENHAG OKULU ÇERÇEVESİNDE TARTIŞILMASI

Dr. Övgü KALKAN KÜÇÜKSOLAK*

ÖZET

Uluslararası ilişkiler alanının en temel unsurlarından birini teşkil eden güvenlik, çok boyutlu yapısıyla farklı kuramsal değerlendirmelere konu olmuştur. Realizmin ve neo-realizmin kuramsal çerçevesinde güvenlik, askeri güç unsurları ve devletlerarası güç dağılımı kapsamında değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımlara karşı eleştirel bir duruş sergileyen Kopenhag Okulu ise, geniş bir kapsamda ele aldığı güvenliğin politik, sosyal (toplumsal), ekonomik, askeri ve çevresel sektörlerine vurgu yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Realizm, Neorealizm, Kopenhag Okulu, Güvenlik

ABSTRACT

The issue of security, which has been one of the most prominent issues of the International Relations discipline, has been discussed under different theoretical approaches. Within the theoretical framework of realism and neorealism, security has been evaluated under the issues of military power and distribution of power among the states. As a critique of this approach, the Copenhagen School has widened the context of security by placing emphasis on political, societal, military, economic and environmental sectors.

Keywords: Realism, Neorealism, the Copenhagen School, Security

GİRİŞ

Güvenlik, Hans Günter Brauch'un da belirttiği üzere konulara, değişen tarihsel şartlara ve durumlara göre uyarlanan bir kavramdır.³⁵⁴ İdealizmin felsefi temelini teşkil ettiği Milletler Cemiyeti'nin Birinci Dünya Savaşı'nın ertesinde güvenlik ortamını sağlamakta yetersiz kalması ve ikinci bir savaşa engel olamamasıyla birlikte realist yaklaşımın güvenlik tanımlaması uluslararası ilişkilerde güç kazanmıştır. Soğuk Savaş'ın zirvesinde yani Büyük Güç rekabetinin varlığının inkâr edilemeyeceği veya tehlikelerinin göz ardı edilemeyeceği bir dönemde³⁵⁵ realizm hâkim güvenlik anlayışını teşkil etmiş, ancak özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemde ciddi eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Eleştirel yaklaşımların başlıcaları arasında yer alan ve Soğuk Savaş sonrasının değişen koşullarında öne çıkan Kopenhag Okulu kapsamında güvenlik unsurlarının ve değerlerinin çeşitlendiği görülmektedir. Çift kutuplu sistemin son bulmasıyla girilen yeni dönemde güvenliğin içeriği askeri boyutunun yanı sıra siyasi, ekonomik, sosyal (toplumsal) ve çevresel dinamikleriyle tartışma konusu olmuştur.

* Namık Kemal Üniversitesi, Dr. Uzman, E-posta: okalkan@nku.edu.tr

³⁵⁴ Hans Günter Brauch, "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2008, Cilt.5, No:18, s.2.

³⁵⁵ Chris Brown ve Kirsten Ainley, Uluslararası İlişkileri Anlamak, Yayın Odası, İstanbul, 2007, s.28.

Realist ve Neo-Realist Yaklaşımlarla Güvenlik

Realizmin güvenlik anlayışında devlet temel aktör olarak yerini almakta ve devletin temel amacı bekâsının sağlanması, çıkarının yerine getirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Temel analiz birimi olan devletin bekâsının sağlanmasındaki araç ise güç unsurudur. Realizmin güvenlik anlayışı devletlerin sahip oldukları güç unsurları ve bu unsurların uluslararası ilişkileri “güç mücadelesi” üzerinden şekillendirmesine dayanmaktadır.

Devletlerin güç potansiyellerine etki eden önemli faktörler bulunmaktadır. Coğrafya, demografi, kaynaklar ve jeopolitik unsurlar bunlar arasında yer alırken³⁵⁶, güç unsuru temel olarak askeri güç üzerinden tanımlanmaktadır. Düzen kurucu merkezi bir otoritenin bulunmadığı anarşik uluslararası yapıda devletlerin çıkar odaklı davranışlarını sınırlayan, sistem içerisindeki diğer devletlerin güç kapasiteleridir. Dolayısıyla güç faktörleri devletlerin güvenliğini sağlayacak temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Devlet bekâsının güç faktörlerine bağımlı olduğu söz konusu sistemde güvenlik, askeri gücün maksimize edilmesi aracılığıyla sağlanmaktadır. Merkezi bir otoritenin bulunmadığı uluslararası sistemin işleyişi “kendi kendine yardım” prensibi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Uluslararası normların, ilkelerin bulunmadığı bir ortamda devletlerin kendi güvenliklerini kendilerinin sağlamasıyla meşrulaşan maksimum güç geliştirme ve uygulama durumu, yapının “rekabetçi ve çatışmacı karakterini” ortaya koymaktadır. Bu yapıya uyum sağlayamayan, kendi kendine yardım mantığını uygulamakta başarısız olan devletlerin ise sistemden dışlanacağı öngörülmektedir.³⁵⁷

Realizmin rekabetçi ve çatışmacı sistemsel yaklaşımının temelinde insan doğasının durağan, değişmez olarak algılanışı yatmaktadır. Söz konusu “davranışsal” bakış açısı; rekabetçi, egoist ve çıkarıcı temellerde tanımlanan insan doğasının durağan veya kolaylıkla değişmez oluşundan hareket ederek uluslararası sistemin temel unsurları olan devletlerin bireylerinden çok da farklı bir anlayışta olamayacağı sonucuna varmaktadır.

1960’larda ve 1970’lerde realizme ciddi eleştiriler yöneltilmiş ve Kenneth Waltz’un “Uluslararası Siyaset Teorisi” adlı eseri Yeni Gerçekçilik (Neo-Realizm) teorisine öncülük etmiştir. Uluslararası ilişkileri sistemsel bir yaklaşımla değerlendiren Waltz, “hiyerarşik” ve “anarşik” olmak üzere iki tür sistemin bulunduğunu belirtmiştir.³⁵⁸ Hiyerarşik sisteme göre kurumların bir otorite altında organize olması, devletin kanunlar ve uygulama gücüyle bireylerini sınırlayıp güvenliklerini sağlarken, uluslararası sistemdeki otorite boşluğu rekabetin ve çatışmanın egemen olduğu bir güvenlik anlayışını doğurmaktadır. Bu görüşe göre, uluslararası sistemin anarşik yapısının kendi kendine yardım prensibi çerçevesinde dayattığı davranışlar devletlerin davranışlarını şekillendirmektedir. Devlet içi mekanizmaların analiz düzeyinde dışlanarak devletlerin “kara kutular” olarak ele alındığı bu yaklaşımda sistemsel unsurlar devletlerin benzer davranışlar göstermesine neden olmaktadır.³⁵⁹ Diğer taraftan, devlet davranışlarını homojen bir biçimde ele alan yaklaşıma, devletlerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan politik değişimleri açıklamada yetersiz kaldığı yönünde eleştiriler yöneltilmektedir. Neorealizmin

³⁵⁶ Terry Terriff vd., Security Studies Today, Blackwell Publishers, UK, 1999, s. 32.

³⁵⁷ Alexander Wendt, “Anarchy is What States Make Of It: The Social Construction Of Power Politics”, International Organization, 46: 2, 1992, s. 392.

³⁵⁸ Brown ve Ainley, a.g.e. s.37.

³⁵⁹ Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 167.

sistemsal yaklaşımına göre, devletlerin benzer davranışlar gösterdiği sistem içerisinde yapısal ve sonuçsal farklılıklara neden olan temel unsur devletlerin güç kapasiteleri oluşturmaktadır. Güç dağılımındaki farklılıklar sistemin yapısında değişikliklere neden olmaktadır.³⁶⁰ Söz konusu dağılımda devletlerin güvenliklerinin sağlanması ve herhangi bir unsurun sisteme egemen olmasının engellenmesi amacıyla devletlerin tehdit olarak gördükleri diğer devletlerin gücünü dengeleme çabasına girdiği görülmektedir. Kenneth Waltz'un uluslararası sistemin temel teorisi olarak belirttiği güçler dengesi³⁶¹ özellikle de Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sistemine işaret etmektedir. Waltz, iki kutuplu güç dengesinin şeffaflık ve öngörülebilirlik sağlaması açısından istikrarın korunmasında daha olumlu olduğunu öne sürmüştür.³⁶²

Neorealist yaklaşımda devletlerarasında işbirliğinin gerçekleşebileceği ancak sınırlı olacağı kabul edilmektedir. İşbirliğinin sınırları ise, işbirliklerinin düzeyinden bağımsız olarak güvenlik meseleleri üzerinden şekillenecek ve hâkim güvenlik rekabeti mantığına dayanacaktır. Dolayısıyla uzun dönemli kalıcı bir barıştan veya güç mücadelelerinden arınmış bir dünyadan söz etmek mümkün değildir.³⁶³

Realist ve neorealist anlayışların uluslararası ilişkilere bakışı güç ve güvenlik konuları üzerinden şekillenmektedir.³⁶⁴ Temel aktör olan devletlerin ilişkileri anarşik sistemin güvenlik boşluğu, bu boşluğu dolduracak olan davranışlar ve güç dağılımı çerçevesinde incelenmektedir. Devletler, realist / neorealistlerin durağan güvenlik anlayışı neticesinde sistem içerisinde aynı işlevleri sergileyen verili üniteler olarak konumlandırılır, kendi içlerindeki yapısal farklılıkların göz ardı edilmesinden kurtulamazlar. Bu bakış açısı, devletlerin yapısal farklılıklarının güvenlik anlayışına olan etkisini en aza indirgeyerek sistemsal dayatmaların hâkim güvenlik anlayışı haline gelmesine yol açmaktadır. Söz konusu yaklaşım ise, sistem içerisindeki güçlü devletlerin güvenlik yaklaşımlarının hâkim söylem haline gelmesine ve bu anlayışın türevleri olan unsurların diğer devletlere dayatılmasına sebebiyet vermektedir.

Realist yaklaşımda, güvensizliğin sistemin temel karakterini³⁶⁵ teşkil etmesi güvenlik boşluğunu büyüten ve diğer konuları da kendi içine çekerek "güvenikleştiren" bir etki yaratmaktadır. Güvenlik yaklaşımını askeri güvenlik üzerine inşa eden ve güvenlik anlayışını devletlerarasındaki güç dağılımına bağımlı kılan realist / neorealist yaklaşıma eleştiri getiren Kopenhag Okulu güvenliğin daha geniş kapsamlı irdelenmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Kopenhag Okulu'nun Güvenlik Anlayışı

Kopenhag Okulu'nun önde gelen teorisyenlerinden Barry Buzan 1983 yılında yayınladığı "Halklar, Devletler ve Korku" isimli kitabında klasik askeri odaklı güvenlik anlayışına eleştiriler yöneltmiştir. 1990'larda da Ole Waever ve Jaap de Wilde Soğuk Savaş sonrası değişen koşullarda güvenliğin temel birimlerini ve değerlerini çeşitlendiren çoğulcu ve yapısalcı bir yaklaşım ortaya koymuşlardır.

Gelenekçiler ile Kopenhag Okulu arasındaki güvenlik tartışmalarının odak noktasını güvenliğin kapsamı oluşturmaktadır. Kopenhag Okulu bir güvenlik tanımı

³⁶⁰ Arı, a.g.e., s. 35.

³⁶¹ Michael Sheehan, Balance of Power, Routledge, UK, 1996, s. 192-193.

³⁶² Thomas W. Smith, History and International Relations, Routledge, UK, 1999, s. 100.

³⁶³ John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Yaz 2008, Cilt 5, Sayı 18, s.72.

³⁶⁴ Baylis, a.g.e. s. 38.

³⁶⁵ Terry Terriff vd., a.g.e., s. 38.

ortaya koymaktan ziyade güvenliğin içeriği ve içeriğin oluşum süreciyle ilgilenmektedir. İçeriğe ilişkin olarak, Barry Buzan “Halklar, Devletler ve Korku” başlıklı çalışmasında güvenliğin “çok dar anlamda tanımlandığı”³⁶⁶ eleştirisinde bulunmuş ve güvenliği daha geniş bir çerçevede değerlendirmiştir. Güvenlik çalışmalarını savaş kavramı, tehdit ve askeri gücün kullanımı çerçevesinde değerlendiren³⁶⁷ Gelenekçiler karşısında Buzan “genişletilmiş güvenlik” kavramını ortaya koymuştur. Genişletilmiş güvenlik ile güvenlik kavramının içeriği devletlerin askeri güç kullanımı tekelinde şekillenen anlayıştan öteye götürülerek halkın yaşantısını etkileyen ve daha önce güvenlik ajandasının dışında tutulan alanları kapsayacak şekilde geniş anlamda tartışmaya açılmıştır.

Buzan güvenliği askeri, siyasi, ekonomik, sosyal (toplumsal) ve çevresel olmak üzere beş ayrı sektörde incelemektedir.³⁶⁸ Sektörlerin belirlenmesinde ilgili birimler ve bu birimler arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Askeri güvenlik devletlerin savunma ve saldırı kabiliyetleri ile bu alanlarda karşılıklı etkileşimlerini ve diğer devletleri algılayışını içermektedir. Siyasi güvenlik devletlerin örgütsel istikrarını, yönetim sistemlerini ve yönetime meşruiyet veren ideolojileri ilgilendirmektedir. İktisadi güvenlik, devletin gücünü ve refah seviyesini kabul edilebilir düzeyde tutmak üzere gerekli kaynaklara, finans ve pazarlara ulaşımı ifade etmektedir. Sosyal güvenlik, geleneksel dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ile geleneklerin gelişimi için gerekli koşulların sürdürülebilirliğini kapsamaktadır. Çevresel güvenlik ise, tüm insani faaliyetlerin bağımlı olduğu yerel ve evrensel biyosferin korunmasını ilgilendirmektedir. Buzan’ın ortaya koyduğu beş sektörde temel birimi devlet oluşturmakta ve sektörler devletlerin çıkarlarına göre şekil almaktadır.³⁶⁹ Dolayısıyla Buzan’ın genişletilmiş güvenlik kavramı bir taraftan güvenlik ajandasının içeriğinin genişletilmesine katkıda bulunmakla beraber diğer taraftan eleştiri yönelttiği realizmin devlet odaklı yapısından kaçamamıştır.

Soğuk Savaş sonrasının değişen koşullarında öne çıkan Kopenhag Okulu’nda güvenlik göndergesinin ve değerlerin çeşitlendiği görülmektedir. Kopenhag Okulu’na göre söz konusu beş sektör, ilgili aktörler arasındaki farklı türde ilişkilerin gelişimine ve farklı tanımda güvenlik göndergelerine dikkat çekmektedir.³⁷⁰ Nitekim Soğuk Savaş sonrası dönemde Buzan da bu görüşü benimsemiş ve Kopenhag Okulu’nun önde gelen teorisyenleri ile birlikte yayınladığı eserde çok boyutlu bir yaklaşım için devlet dışındaki güvenlik göndergelerinin elzem olduğunu belirtmiştir.³⁷¹

Kopenhag Okulu’nun önde gelen isimlerinden Ole Waever, Okulun üç temel konu üzerinde şekillendiğini belirtmektedir. Bunlar; sektörler, güvenlikleştirme ve bölgesel güvenlik yapılanmalarıdır.³⁷² Güvenlik, önceki paragraflarda da belirtildiği üzere, realizmin devlet odaklı askeri güç potansiyeline bağımlı anlayışının ötesine

³⁶⁶ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, 2nd Edition, London, 1991, s. 8.

³⁶⁷ Barry Buzan vd., *Security A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London, 1998, s.3.

³⁶⁸ Barry Buzan, *People, States and Fear...*, s. 19-20.

³⁶⁹ Ken Booth, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, UK, 2007, s. 162.

³⁷⁰ Matt McDonald, “Constructivism”, Paul Williams (ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, 2008, s.68.

³⁷¹ Barry Buzan vd., *Security A New...*, s.8.

³⁷² Ole Weaver, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen New ‘Schools’ in Security Theory and their Origins between Core and Periphery”, Konferans Bildirisi, International Studies Association, Montreal, Mart 17-20, 2004, s. 8.

taşınarak çok boyutlu bir yaklaşımla sektörler bazında incelenmektedir. Güvenikleştirme konusunda önemli çalışmalar yapan Waever, yapılandırmacı bir yaklaşımla güvenikleştirmenin bir “konuşma eylemi” olduğunu belirtmiştir. Waever, güvenliğe yönelik tehditlerin “yaşamsal tehditler” şeklinde sunularak “söylem yoluyla yapılandırılmasına” dikkat çekmiştir. Waever’a göre güvenikleştirme sürecinde üzerinde durulması gereken nokta bir konunun tehdit olarak nitelendirilmesi ve kolektif cevap verilmesi konularında ortak bilincin nasıl yapılandırıldığıdır.³⁷³ Kopenhag Okulu güvenikleştirme sürecinde önemli rol oynayan, güvenlik kavramının iki önemli niteliği üzerinde durmaktadır. Güvenliğin bir özelliği “göndergesel” olmasıdır. Kimin/neyin güvenliği sorusu ile belirlenmesi ve göndermelerde bulunularak güvenlik meselesi haline getirilmesi söz konusudur.³⁷⁴ Güvenlik, “öz-göndergesel” bir pratik ortaya koymaktadır. Nitekim konunun “gerçekten” yaşamsal bir tehdit olmasından ziyade kendi pratiği içinde (tehdit olarak sunulduğu ve olağanüstü önlemlerin alınması gerekliliğinin vurgulanması gibi) yaşamsal bir tehdit olarak sunulması - konumlandırılması ile güvenlik konusu haline gelmesi söz konusudur.³⁷⁵ Diğer bir özellik ise, güvenliğin “karşılıklı öznel” olmasıdır. Aktörün ortaya koyduğu öznel değerlendirmelerin karşı taraftan kabul görmesi, seyircilerin karşılıklı olarak güvenlik meselesi üzerinde mutabık olması gerekmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse Kopenhag Okulu güvenlik kavramının ilişkiselliğine, karşılıklı etkileşim sonucu oluştuğuna ve sosyal bir şekilde yapılandırıldığına vurgu yapmaktadır.³⁷⁶

Bir meselenin güvenikleştirilmesine ilişkin ilk adım, meselenin aktörler tarafından güvenlik göndergesine yönelik bir “yaşamsal tehdit” olarak sunulması ile başlamaktadır. Konuşma eylemiyle sosyal olarak yapılandırılan tehdidin sunulan izleyiciler / halk tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Nitekim mesele ancak halk tarafından belirtilen şekilde kabul görürse veya kabul edildiği zaman güvenlik meselesi haline gelecektir.³⁷⁷ Aktörler tarafından tehdit olarak algılanan şey söylem yoluyla yapılandırılacak, karşılıklı öznel olarak güvenlik meselesi haline getirilecek ve toplumsal kabul görmesiyle konu güvenikleştirilecektir. Sosyal olarak kurgulanmış ve toplumsal kabul görmüş tehdide karşı olağanüstü tedbirler alınabilecek ve böylelikle söz konusu olağanüstü uygulamalar meşruluk kazanabilecektir. Kopenhag Okulu’na göre güvenlik, liberal demokrat devletlerde açıkça yapılan politik tartışmalar ve hukukun üstünlüğü prensibi çerçevesinde şekillenen “politizasyon” veya “normal politika” kavramsallaştırmalarının tersi yönünde tanımlanmaktadır.³⁷⁸ Kopenhag Okulu, konuların normal politika alanlarının dışına taşınarak³⁷⁹ anti-demokratik uygulamalara neden olduğu gerekçesiyle güvenliği negatif bir anlamda da yorumlamaktadır. Nitekim Okula göre, konuların normal politika çerçevesinde değerlendirilip, olağanüstü uygulamalara gerek kalmadan çözümlenmesi

³⁷³ Ibid.

³⁷⁴ Barry Buzan vd., Security A New..., s.24.

³⁷⁵ Ibid.

³⁷⁶ Münevver Cebeci, “Tehdit Algılamasında Yapısal ve Konjonktürel Nitelikler/İthal Tehditler”, Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Tehditler Sempozyumu, Sempozyum Bildirileri, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, 2007.

³⁷⁷ Barry Buzan vd., Security A New..., s.25.

³⁷⁸ Matt McDonald, a.g.e., s. 69-70.

³⁷⁹ Ole Waever, “Identity, Integration and Security: Solving the Sovereignty Puzzle in E.U. Studies”, Journal of International Affairs, 1995, 48: 2, s.405.

gerekmektedir.³⁸⁰ Siyasi liderlerin ele aldıkları konuları devletin egemenliğine yönelik yaşamsal tehditler üzerinden şekillendirmeleri dikkat çekicidir. Örneğin, göçmenler konusu klasik güvenlik çalışmalarında genellikle fazlaca ilişkilendirilmezken, özellikle de batılı devletlerdeki tartışmalarda göçmenlerin tasvirinin (dilin kullanımı – konuşma eylemi) ve göçmenlere yönelik davranışların bir güvenlik tehdidine benzer şekilde yapılandırıldığı görülmektedir.³⁸¹

Kopenhag Okulu'nun üzerinde durduğu diğer bir önemli konu bölgesel güvenlik yapılarıdır. Bölgesel güvenlik yapıları anarşik uluslararası sistem içerisinde, uluslararası güvenliğin ilişkiselliğinden ve güvenliğin karşılıklı bağımlılığından hareketle incelenmektedir. Barry Buzan bölgesel güvenlik yapılarını bir grup ülkenin temel güvenlik kaygılarının, gerçekçi bir şekilde birbirinden ayrı düşünülemez kadar birbirine bağlanması şeklinde tarif etmektedir.³⁸² Okul 1980'ler ve 1990'ların özelliklerinden biri olarak “olgun anarşi” kavramını ortaya atmıştır. Buzan, devletlerin kendi ulusal güvenlik çıkarlarına odaklanma eğilimini kabul etmekle beraber sistemdeki daha “olgun” devletlerin politika yapımında komşularının çıkarlarını da dikkate alma yönünde artan bir farkındalık içinde bulunduğunu belirtmiştir.³⁸³ Güvenlik toplumuna doğru “olgunlaşma süreci”nden geçen İskandinav ülkelerini örnek gösteren Buzan'a göre uluslararası güvenliğin daha fazla vurgulandığı bir değişim mümkündür.³⁸⁴ Bu değişimin en önemli örneklerinden biri olarak da Avrupa Birliği gösterilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada güvenlik konusu realizm, neo-realizm ve Kopenhag Okulu yaklaşımlarıyla irdelenmiştir. Soğuk Savaş döneminde realist yaklaşımın askeri güç odaklı değerlendirmeleri ana akım halini alırken, Soğuk Savaş sonrası dönemde Kopenhag Okulu'nun genişleyen ve çeşitlenen çerçevesi öne çıkmıştır. Bu durum ise, güvenlik kavramının içeriğinin bir taraftan ne kadar farklı açılardan ele alınabildiğini, diğer taraftan da sistemsel ve tarihsel konjonktüre paralel yönde şekillenebildiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Arı, Tayyar (2006). Uluslararası İlişkiler Teorileri, Alfa Yayınevi, İstanbul.
- Baylis, John (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 18.
- Booth, Ken (2007). Theory of World Security, Cambridge University Press, UK.
- Brauch, Hans Günter (2008). “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt.5, No:18.
- Brown, Chris ve Ainley, Kirsten (2007). Uluslararası İlişkileri Anlamak, Yayın Odası, İstanbul.

³⁸⁰ Ole Waever, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen..”, s. 8.

³⁸¹ Matt McDonald, a.g.e., s. 69-70.

³⁸² Barry Buzan, People, States and ..., s. 190.

³⁸³ Baylis, a.g.e. s. 77.

³⁸⁴ Ibid.

Buzan, Barry (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, 2nd Edition, London.

Buzan Barry, Waever Ole, Wilde Jaap de (1998). *Security A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London.

Cebeci, Münevver (2007). “Tehdit Algılamasında Yapısal ve Konjonktürel Nitelikler/İthal Tehditler”, Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Tehditler Sempozyumu, Sempozyum Bildirileri, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.

McDonald, Matt (2008). “Constructivism”, Paul Williams (ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, UK.

Sheehan, Michael (1996). *Balance of Power*, Routledge, UK.

Smith, Thomas W. (1999). *History and International Relations*, Routledge, UK.

Terriff Terry, Croft Stuart, James Lucy, Morgan Patrick (1999). *Security Studies Today*, Blackwell Publishers, UK.

Waever, Ole (1995). “Identity, Integration and Security: Solving the Sovereignty Puzzle in E.U. Studies”, *Journal of International Affairs*, 48: 2.

Weaver, Ole (2004). “Aberystwyth, Paris, Copenhagen New ‘Schools’ in Security Theory and their Origins between Core and Periphery”, *Konferans Bildirisi*, International Studies Association, Montreal.

Wendt, Alexander (1992). “Anarchy is What States Make Of It: The Social Construction Of Power Politics”, *International Organization*, 46: 2.